

* ๒๕๖๑, ๒๕๕๖

๑. ก.*** ๒๕๕๓ ยมสุส ราชสุส วิสยัม กมติ อติกกมติ เอเตนาคี = “ยมก” พระบาลีนี้ แปลว่าอะไร ?

ข. ในอธิบายท้ายเล่มยมกปกรณ์ คำว่า ปกรณ์ที่ชื่อว่ายมกเพราะอรรถว่าเป็นเครื่องกำล่งวิสัยของพระยายมเสียได้นั้น คำว่าพระยายมนั้นได้แก่อะไร ? พระองค์ทรงแสดงแก่ใคร ? คำว่าโลกๆ นั้นพระองค์ทรงมุ่งหมายถึงอะไร จงอธิบาย

ค. ในยมกปกรณ์มียมกอยู่กี่อย่าง คืออะไรบ้าง ?

ตอบ ก. ปกรณ์ที่ชื่อว่ายมก เพราะอรรถว่าเป็นเครื่องกำล่งวิสัยของพระยายมเสียได้

ข. คำว่าพระยายม ได้แก่ความตายนี้เอง พระองค์ทรงแสดงแก่ ท่านโฆชะราช

คำว่าโลก ๆ นั้น พระองค์ทรงมุ่งหมายเอาขันธโลก คืออุปาทานขันธ อันได้แก่ร่างกายที่มีใจครอง มีเวทนา สัญญา ของเราท่านที่มีความยาวหนึ่งวา หนาหนึ่งคืบ กว้างหนึ่งศอกนี้แหละ เป็น “โลก” มิได้ทรงหมายถึง ดิน ฟ้า อากาศ ภูเขา ต้นไม้ ทะเล มหาสมุทรที่เป็นโอกาสโลกแต่ประการใด

ค. มียมกอยู่ ๑๐ อย่าง คือ

๑. มุขมก ๒. ขันธมก ๓. อาตมยมก ๔. ธาตุยมก ๕. สัจจยมก

๖. สังขารยมก ๗. อนุสสยยมก ๘. จิตตยมก ๙. รัสมยมก ๑๐. อินทริยยมก

** ๒๕๖๐, ๒๕๕๗

๑. ก. * ๒๕๕๓ ให้แปลบาลีดังต่อไปนี้ เณญฺเฐน ยมกนฺติ ยุคฺพฺเญน ยุคฺพฺณฺหิ ยมกนฺติ วุจฺจติ.

และจงแสดงวจนัตถะของ “ยมก” นัยที่ ๑

ข. กุสลติกะนิเทศ มีวาระกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ? มีหลักฐานบาลีรับรองว่าอย่างไร ?

ตอบ ก. แปล ที่เรียกว่ายมก เพราะอรรถว่าอะไร ?

แก้ว่า ด้วยอรรถว่าเป็นคู่กัน จริงดังนั้น สิ่งที่เป็นอย่างกันท่านจึงเรียกว่า “ยมก”

แสดงวจนัตถะของ “ยมก” นัยที่ ๑

ยมสุส ราชสุส วิสยัม กมติ อติกกมติ เอเตนาคี = ยมก

ปกรณ์ชื่อว่า ยมก เพราะอรรถว่า เป็นเครื่องกำล่งวิสัยของพระยายมเสียได้

ข. *** กุสลติกะนิเทศ มีวาระ ๑๐ อย่าง คือ

๑. มุขวาระ ๒. เหตุวาระ ๓. นิทานวาระ ๔. สัมภววาระ ๕. ปภววาระ

๖. สมุฏฐานวาระ ๗. อาหารวาระ ๘. อารัมมณวาระ ๙. ปัจจยวาระ ๑๐. สมุททยวาระ

มีหลักฐานบาลีรับรองว่า

มุขํ เหตุ นิทานญจ

สมุภโว ปภเวณ จ

สมุฏฐานาหารารมณํ

ปัจจโย สมุทเทน จาติ ฯ

**** ๒๕๕๙, ๒๕๕๗, ๒๕๕๕, ๒๕๕๒

๑. ก. จงแสดงวจนัตถะของคำว่า “ยมก” ทั้งบาลีและคำแปล

ข. ในยมกปกรณ์นี้มีปัญหาอยู่กี่อย่าง คืออะไรบ้าง ให้แสดงพร้อมทั้งความหมาย และปัญหาไหนคู่กับวิสัยนาอะไร

ตอบ ก. ** วจนัตถะของคำว่า “ยมก” มีดังนี้คือ

ยมสุส ราชสุส วิสยัม กมติ อติกกมติ เอเตนาคี = ยมก

ปกรณ์ชื่อว่า ยมก เพราะอรรถว่า เป็นเครื่องกำล่งวิสัยของพระยายมเสียได้

หรือ ๑. นิพพานัน ฺยนิ คจฺจนฺติ เอเตนาติ = ยํ

ปรกณฺธิชื่อว่า ยํ เพราะ เป็นเครื่องบรรลुพระนิพพาน

๒. มนฺนฺติ ชานฺนฺติ ปรมตฺถมฺมํ เอเตนาติ = มํ

ปรกณฺธิชื่อว่า มํ เพราะอรรถว่า เป็นเครื่องรู้ปรมัตถธรรมของเวไนยสัตว์

๓. กมฺติ อติกกมฺติ วิจิกิจฺจํ เอเตนาติ = กํ

ปรกณฺธิชื่อว่า กํ เพราะอรรถว่า เป็นเครื่องก้าวล่วงวิจิกิจาของเวไนยสัตว์

๔. ยมฺจ ตํ มณฺจ กณฺจาติ = ยมกํ

ปรกณฺธิชื่อว่า ยมกะ เพราะอรรถว่า เป็นเครื่องบรรลุพระนิพพาน เป็นเครื่องรู้ปรมัตถธรรม

และเป็นเครื่องก้าวล่วงวิจิกิจาของเวไนยสัตว์

**** ๒๕๕๙, ๒๕๕๘, ๒๕๕๖, ๒๕๕๓

ข. ในยมกปรกณฺนี้มีปัญหาอยู่ ๔ อย่าง คือ

๑. ปุเรปัญฺหา หมายถึงเป็นคำถามที่มีองค์ธรรมต่างกันคือ องค์ธรรมของสันนิฐานบทนั้นต่างกับกับ องค์ธรรมของสังสยบท

๒. ปัจจาปัญฺหา หมายถึงเป็นคำถามที่มีองค์ธรรมเหมือนกันคือ องค์ธรรมของสันนิฐานบทกับองค์ธรรมของสังสยบทนั้น

เหมือนกัน

๓. ปริปฺปนฺณปัญฺหา หมายถึงเป็นคำถามที่มีองค์ธรรมต่างกันก็มี องค์ธรรมที่เหมือนกันก็มีคือ องค์ธรรมของสันนิฐานบทบางอย่างก็ต่างกับกับองค์ธรรมของสังสยบท และบางอย่างก็เหมือนกันกับองค์ธรรมของสังสยบท หมายความว่าทั้งปุเรปัญฺหาและปัจจาปัญฺหาพร้อมอยู่ในปัญหานี้

๔. โฆษปัญฺหา โฆษปัญฺหานี้มีอยู่สองประการคือ

๑. เป็นคำถามที่ถามถึงองค์ธรรมของสันนิฐานบท ซึ่งองค์ธรรมของสันนิฐานบทนั้นไม่มี

ฉะนั้นคำถามประเภทนี้จึงเป็นโฆษะไป

๒. เป็นคำถามที่ถามถึงองค์ธรรมของสันนิฐานบท แต่สังสยบทที่เป็นบทถามนั้นไม่มีองค์ธรรม

ฉะนั้นคำถามนี้ก็โฆษะเช่นเดียวกัน

และ ปุเรปัญฺหาคู่กับปาฬิตติวิสฺสนา ปัจจาปัญฺหาคู่กับปฏิวจนวิสฺสนา

ปริปฺปนฺณปัญฺหาคู่กับสรุพทฺสสนวิสฺสนา โฆษปัญฺหาคู่กับปฏิกเขปวิสฺสนา หรือปฏิเสธวิสฺสนา

* ๒๕๕๕

ข. ในยมกปรกณฺนี้มีปัญหา อยู่ ๔ อย่าง คือ

๑. ปุเรปัญฺหา ๒. ปัจจาปัญฺหา ๓. ปริปฺปนฺณปัญฺหา ๔. โฆษปัญฺหา

ธรรมที่เป็นฝ่ายวิสฺสนามี ๕ อย่างคือ ๑. สรุพทฺสสนวิสฺสนา ๒. ปฏิวจนวิสฺสนา

๓. ปาฬิตติวิสฺสนา ๔. ปฏิกเขปวิสฺสนา ๕. ปฏิเสธวิสฺสนา

และ ปุเรปัญฺหา คู่กับ ปาฬิตติวิสฺสนา ปัจจาปัญฺหา คู่กับ ปฏิวจนวิสฺสนา

ปริปฺปนฺณปัญฺหา คู่กับ สรุพทฺสสนวิสฺสนา โฆษปัญฺหา คู่กับ ปฏิกเขปวิสฺสนา หรือ

ปฏิเสธวิสฺสนา

* ๒๕๕๘

๑. ก . ยมกปรกณฺ เป็นคัมภีร์ที่เท่าไร ในบรรดาอภิธรรม ๗ คัมภีร์ และในยมกปรกณฺนี้ มียมกอยู่กี่อย่างอะไรบ้าง ?

ตอบ ก. ยมกะปกรณัม เป็นคัมภีร์ที่ ๖. ในบรรดาอภิธรรม ๗ คัมภีร์ และมียมกะ ๑๐ อย่างคือ

๑. มุลยมกะ ๒. ชันธยมกะ ๓. อายตนยมกะ ๔. ธาตุยมกะ ๕. สังขยมกะ

๖. สังขารยมกะ ๗. อนุสสยยมกะ ๘. จิตตยมกะ ๙. ธัมมยมกะ ๑๐. อินทริยมกะ

* ๒๕๕๓

๑. ก. ให้แปลบาลีดังต่อไปนี้

๓. ยญจ ตัม มญจ กญจาติ = ยมกั

ตอบ ก. แปลบาลีดังนี้

๓. ปกรณัมชื่อว่า ยมกะ เพราะอรรถว่า เป็นเครื่องบรรลुพระนิพพาน เป็นเครื่องรู้ปรมาตมธรรม และเป็นเครื่องกำลัวงวิจิกิจจาของเวไนยสัตว์

* ๒๕๖๑

๒. จงวิชันนาในคำปุจฉาดังต่อไปนี้เป็นบาลี พร้อมทั้งคำแปล แสดงองค์ธรรม และจำแนกโกฏฐาสด้วย

ธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่เป็นกุศลมีอยู่, ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดชื่อว่ากุศลมูลไ้ใหม่?

ตอบ วิชันนา ตีเณว กุสลมูลานิ, อวเสสา กุสลา ธมฺมา น กุสลมูลา.

อโโลกะ อโทสะ อโมหะ เพียง ๓ เท่านั้นชื่อว่ากุศลมูล, กุศลธรรมที่เหลือนอกนั้นไม่ชื่อว่ากุศลมูล.

แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฏฐาสในอนุโลมปุจฉา

เยเกจิ กุสลา ธมฺมา เป็นสันนิฏฐานบท

สพฺเพ เต กุสลมูลา เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฏฐานบท ได้แก่ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ กุศลมูล ๓ เท่านั้น

ฉะนั้นคำถามบทนี้เป็น ปริปัญณปัญหา ถามว่าธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่เป็นกุศลมีอยู่, ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดชื่อว่ากุศลมูลไ้ใหม่? พระองค์จึงทรงแก้ด้วยการยกเอา กุศลมูล ๓ ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฏฐานบทและสังสยบท ได้ทั้งสองขึ้นไว้ในปริมโกฏฐาส ไม่มีการปฏิเสธสังสยบท ดังแสดงว่า ตีเณว กุสลมูลานิ, แล้วทรงยกเอา กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๕ (เว้นกุศลมูล ๓) ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฏฐานบทได้บทเดียวขึ้นไว้ในปัจฉิมโกฏฐาส มีการปฏิเสธ

สังสยบท ดังแสดงว่า อวเสสา กุสลา ธมฺมา น กุสลมูลา. คำวิชันนาในอนุโลมปุจฉานี้ เป็นสรุปทสสนวิชันนาที่มีวิงค์โดยอ้อม

* ๒๕๖๐

๒. จงวิชันนาบาลี แปล พร้อมทั้งแสดงองค์ธรรม ในคำถามต่อไปนี้

ธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งมีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูลมีอยู่, ธรรมเหล่านั้นทั้งหมด มีมูลซึ่งกันและกันกับกุศลมูลไ้ใหม่ ?

ตอบ วิชันนา มุลานิ ยานิ เอกโต อุปฺปชฺชนฺติ กุสลมูลานิ เอกมูลกา นิ เจว อญฺญณฺมณฺญณฺมุลกา นิ จ, อวเสสา กุสลมูลสหชาตา ธมฺมา กุสลมูลเณ เอกมูลกา น จ อญฺญณฺมณฺญณฺมุลกา

กุศลมูลเหล่าใดเกิดขึ้นคราวเดียวกัน กุศลมูลเหล่านั้นมีมูลเป็นอันเดียวกันก็ไ้ มีมูลซึ่งกันและกันก็ไ้, ธรรมที่เกิดพร้อมกันกับกุศลมูลที่เหลือนอกนั้น มีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูล แต่ไม่ไ้มีมูลซึ่งกันและกัน

แสดงองค์ธรรม

ในอนุโลมปุจฉา เยเกจิ กุสลมูลเณ เอกมูลกา ธมฺมา เป็นสันนิฏฐานบท

สพฺเพ เต กุสลมูลเณ อญฺญณฺมณฺญณฺมุลกา เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานบท ได้แก่ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘ และกุศลจิตตชรูป ๑๗

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ กุศลมูล ๓ เท่านั้น

* ๒๕๕๙

๒. จงตั้งปัญจาวิชชาเป็นบาลีไทยพร้อมแสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฏฐาส ในกุศลบท มุลกนัย เอกมูลยมกะ เฉพาะอนุโลมปุจฉา

ตอบ อนุโลมปุจฉา เยเกจิ กุสลา ธมฺมา, สพุเพ เต กุสลมูลเณ เอกมูลกาติ ?

ธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่เป็นกุศลมีอยู่, ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดมีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูลใช่ไหม ?

วิชชา อามนฺตา ไห

แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฏฐาส

ในอนุโลมปุจฉา เยเกจิ กุสลา ธมฺมา เป็นสันนิฐานบท

สพุเพ เต กุสลมูลเณ เอกมูลกา เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานบท ได้แก่ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘

องค์ธรรมของสังสยบท เหมือนกัน

ฉะนั้นคำถามบทนี้เป็นปัจฉาปัญหา ถามว่า ธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่เป็นกุศลมีอยู่, ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดมีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูล

ใช่ไหม พระองค์จึงทรงแก้โดยปฏิทจนวิชชาว่า อามนฺตา ซึ่งเป็นคำวิชชารับรององค์ธรรมของสันนิฐานบท เพราะว่า กุศลจิต ๒๑

เจตสิก ๓๘ ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานบทเหล่านั้น ก็มีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูลด้วย

* ๒๕๕๘

๒. จงวิชชา แปล พร้อมทั้งแสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฏฐาสในคำถามต่อไปนี้

ธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งมีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูลมีอยู่, ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดมีมูลซึ่งกันและกันกับกุศลมูลใช่ไหม?

ตอบ วิชชา มุลานิ ยานิ เอกโต อุปปชฺชนฺติ กุสลมูลานิ เอกมูลกานิ เจว อญฺญมญฺญมูลกานิ จ, อวเสสา กุสลมูลสหชาตา ธมฺมา

กุสลมูลเณ เอกมูลกา น จ อญฺญมญฺญมูลกา.

กุศลมูลเหล่าใดเกิดขึ้นคราวเดียวกัน กุศลมูลเหล่านั้นมีมูลเป็นอันเดียวกันก็ใช่ มีมูลซึ่งกันและกันก็ใช่, ธรรมที่เกิดพร้อมกันกับกุศลมูลที่

เหลืออยู่นั้น มีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูล แต่ไม่ใช่มีมูลซึ่งกันและกัน

แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฏฐาส

ในอนุโลมปุจฉา เยเกจิ กุสลมูลเณ เอกมูลกา ธมฺมา เป็นสันนิฐานบท

สพุเพ เต กุสลมูลเณ อญฺญมญฺญมูลกา เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานบท ได้แก่ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘ และกุศลจิตตชรูป ๑๗

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ กุศลมูล ๓ เท่านั้น

ฉะนั้นคำถามบทนี้เป็นปริปัญณปัญหา ถามว่า ธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งมีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูลมีอยู่, ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดมีมูลซึ่งกันและกันกับกุศลมูลใช่ไหม? พระองค์จึงทรงแก้ด้วยการยกเอา กุศลมูล ๓ ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานบทและสังสยบทได้ทั้งสองขึ้น

ไว้ในปริมโกฏฐาส ไม่มีการปฏิเสธสังสยบท ดังแสดงว่า มุลานิ ยานิ เอกโต อุปปชฺชนฺติ กุสลมูลานิ เอกมูลกานิ เจว อญฺญมญฺญมูลกา

นิ จ แล้วทรงยกเอา กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๕ (เว้นกุศลมูล ๓) กุศลจิตตชรูป ๑๗ ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานบทได้บทเดียวขึ้นไว้ใน

ปัจฉิมโกฏฐาส มีการปฏิเสธสังสยบท ดังแสดงว่า อวเสสา กุสลมูลสหชาตา ธมฺมา กุสลมูลเณ เอกมูลกา น จ อญฺญมญฺญมูลกา คำ

วิชชาในอนุโลมปุจฉานี้เป็นสรุปทสสนวิชชาที่มีวิภังค์โดยอ้อม

** ๒๕๕๗, ๒๕๕๒

๒. จงวิชันนาในคำปจจาดังต่อไปนี้ เป็นบาลี พร้อมทั้งคำแปล แสดงองค์ธรรม และจำแนกโกฏฐาสด้วย

เยเกจิ กุสลมูลเลน เอกมูลกา ฐมา , สพุเพ เต กุสลมูลเลน อญญมญญมูลกาติ ?

ตอบ วิชันนา มุลานิ ยานิ เอกโต อุปปชชุนติ กุสลมูลลานิ เอกมูลกานิ เจว อญญมญญมูลกานิ จ ,

อวเสสา กุสลมูลสหาตา ฐมา กุสลมูลเลน เอกมูลกา น จ อญญมญญมูลกา.

กุสลมูลเหล่าใดเกิดขึ้นคราวเดียวกัน กุสลมูลเหล่านั้นมีมูลเป็นอันเดียวกันก็ใช่ มีมูลซึ่งกันและกันก็ใช่, ธรรมที่เกิดพร้อมกันกับกุสลมูลที่เหลือนอกนั้น มีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุสลมูล แต่ไม่ใช่มีมูลซึ่งกันและกัน.

แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฏฐาส

ในอนุลอมปจจา เยเกจิ กุสลมูลเลน เอกมูลกา ฐมา เป็นสันนิฏฐานบท

สพุเพ เต กุสลมูลเลน อญญมญญมูลกา เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฏฐานบท ได้แก่ กุสลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘ กุสลจิตตชรูป ๑๗

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ กุสลมูล ๓ เท่านั้น

ฉะนั้นคำถามบทนี้เป็น ปริปัญณปัญหา ถามว่าธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งมีมูลเป็นอันเดียวกันกับ กุสลมูลมีอยู่, ธรรมเหล่านั้นทั้งหมด มีมูลซึ่งกันและกันกับกุสลมูลใช่ไหม? พระองค์จึงทรงแก้ ด้วยการยกเอา กุสลมูล ๓ ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฏฐานบท และสังสยบทได้ทั้งสองขึ้นไว้ใน นุริมโกฏฐาส ไม่มีการปฏิเสธสังสยบท ดังแสดงว่า มุลานิ ยานิ เอกโต อุปปชชุนติ กุสลมูลลานิ เอกมูลกานิ เจว อญญมญญมูลกานิ จ , แล้วทรงยกเอา กุสลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๕ (เว้นกุสลมูล ๓) กุสลจิตตชรูป ๑๗ ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฏฐานบทได้บทเดียวขึ้นไว้ในปัจฉิมโกฏฐาส มีการปฏิเสธ สังสยบท ดังแสดงว่า อวเสสา กุสลมูลสหาตา ฐมา กุสลมูลเลน เอกมูลกา น จ อญญมญญมูลกา คำวิชันนาในอนุลอมปจจານี้ เป็นสรุปทสสนวิชันนาที่มีวิภังค์โดยอ้อม

* ๒๕๕๖

๒. จงวิชันนาในปจจา ดังต่อไปนี้ เป็นภาษาบาลี ไทย แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฏฐาส ?

เยเกจิ กุสลา ฐมา, สพุเพ เต กุสลมูลมุลลาติ?

ตอบ วิชันนา ตีเณว กุสลมูลมุลลานิ , อวเสสา กุสลา ฐมา น กุสลมูลมุลลา.

อโลกะ , อโทสะ , อโมหะ , เพียง ๓ เท่านั้น ชื่อว่ามูลที่เป็นกุสลมูล , กุสลธรรมที่เหลือนอกนั้นไม่ชื่อว่ามูลที่เป็นกุสลมูล แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฏฐาส

ในอนุลอมปจจา เยเกจิ กุสลา ฐมา เป็นสันนิฏฐานบท

สพุเพ เต กุสลมูลมุลลา เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฏฐานบท ได้แก่ กุสลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ กุสลมูล ๓ เท่านั้น

ฉะนั้นคำถามบทนี้เป็น ปริปัญณปัญหา ถามว่า ธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่เป็นกุสลมีอยู่ , ธรรมเหล่านั้นทั้งหมด ชื่อว่ามูลที่เป็นกุสลมูลใช่ไหม? พระองค์จึงทรงแก้ด้วยการยกเอา กุสลมูล ๓ ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฏฐานบท และสังสยบทได้ทั้งสองขึ้นไว้ใน นุริมโกฏฐาส ไม่มีการปฏิเสธสังสยบท ดังแสดงว่า ตีเณว กุสลมูลมุลลานิ แล้วทรงยกเอา กุสลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๕ (เว้นกุสลมูล ๓) ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฏฐานบทได้บทเดียวขึ้นไว้ใน ปัจฉิมโกฏฐาส มีการปฏิเสธสังสยบท ดังแสดงว่า อวเสสา กุสลา ฐมา น กุสลมูลมุลลา. คำวิชันนาในอนุลอมปจจานี้เป็น สรุปทสสนวิชันนาที่มี วิภังค์โดยอ้อม

* ๒๕๕๕

๒. จงตั้งปจจาวิชันนาเป็นบาลีไทยพร้อมทั้งแสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฏฐาส ในกุสลบท

มูลมูลกนัย เอกมูลยมกะ เฉพาะอนุโลมปจชา ?

ตอบ อนุโลมปจชา เยเกจิ กุสลา ธมฺมา, สพุเพ เต กุสลมูลเลน เอกมูลมูลกาติ ?

ธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ที่เป็นกุศลมีอยู่,

ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดมีมูลที่เรียกว่าเป็นมูลอันเดียวกันกับกุศลมูล ใช่ไหม?

วิชันนา อามนฺตา ใช่.

แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฏฐาส

ในอนุโลมปจชา

เยเกจิ กุสลา ธมฺมา

เป็นสันนิฐานนบท

สพุเพ เต กุสลมูลเลน เอกมูลมูลกา เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานนบท ได้แก่ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘

องค์ธรรมของสังสยบท เหมือนกัน

ฉะนั้น คำถามบทนี้เป็น ปจชาปัญหา

ถามว่า ธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ที่เป็นกุศลมีอยู่, ธรรมเหล่านั้นทั้งหมด มีมูลที่เรียกว่าเป็นมูลอันเดียวกันกับกุศลมูล ใช่ไหม ?

พระองค์จึงทรงแก้โดยปฏิภาณวิชันนาว่า อามนฺตา ซึ่งเป็นคำวิชันนารับรององค์ธรรมของสันนิฐานนบท เพราะว่า กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘ ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานนบทเหล่านั้น ก็มีมูลที่เรียกว่าเป็นมูลอันเดียวกันกับกุศลมูลด้วย

* ๒๕๕๔

๒. จงตั้งปจชาวิชันนาเป็นบาลีไทยพร้อมทั้งแสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฏฐาส

ในกุสลบท มูลมูลนัย เอกมูลยมกะ เฉพาะปฏิโลมปจชา?

ตอบ ปฏิโลมปจชา เย วา ปน กุสลมูลเลน เอกมูลมูลลา, สพุเพ เต ธมฺมา กุสลาติ ?

หรือว่า ธรรมเหล่าใดมีมูลที่เรียกว่าเป็นมูลอันเดียวกันกับกุศลมูลมีอยู่,

ธรรมเหล่านั้นทั้งหมด เป็นกุศลใช่ไหม ?

วิชันนา กุสลดมฺภูจํ รุปี กุสลมูลเลน เอกมูลมูลลํ น กุสล,

กุสล กุสลมูลเลน เอกมูลมูลญฺเจว กุสลญฺ.

รูปซึ่งมีกุศลเป็นสมุฏฐาน มีมูลที่เรียกว่าเป็นมูลอันเดียวกันกับกุศลมูล แต่ไม่ใช่

เป็นกุศล, กุศลธรรมมีมูลที่เรียกว่าเป็นมูลอันเดียวกันกับกุศลมูลก็ใช่ เป็นกุศลก็ใช่

แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฏฐาส

ในปฏิโลมปจชา เย วา ปน กุสลมูลเลน เอกมูลมูลลา

เป็นสันนิฐานนบท

สพุเพ เต ธมฺมา กุสลา

เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานนบท ได้แก่ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘ และกุศลจิตตชรูป ๑๗

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘ เท่านั้น

ฉะนั้น คำถามบทนี้เป็นปริปัญณปัญหา ถามว่า หรือว่า ธรรมเหล่าใดมีมูลที่เรียกว่าเป็นมูลอันเดียวกันกับกุศลมูลมีอยู่,

ธรรมเหล่านั้นทั้งหมด เป็นกุศลใช่ไหม ? พระองค์จึงทรงแก้ด้วยการยกเอา กุศลจิตตชรูป ๑๗ ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานน

บทได้บทเดียวขึ้นไว้ในปริมโกฏฐาสมีการปฏิเสธสังสยบท ดังแสดงว่า กุสลดมฺภูจํ รุปี กุสลมูลเลน เอกมูลมูลลํ น กุสล แล้วทรงยก

เอา กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘ ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานนบทและสังสยบทได้ทั้งสอง ขึ้นไว้ในปัจฉิม-โกฏฐาสไม่มีการปฏิเสธสัง

สยบท ดังแสดงว่า กุสล กุสลมูลเลน เอกมูลมูลญฺเจว กุสลญฺ คำวิชันนาในปฏิโลมปจชา นี้ เป็นสรุปทสสนวิชันนา ที่มีวิภัคิโดยตรง

* ๒๕๕๓

๒. จงตั้งปัญหาวิชาเป็นบาลีไทยพร้อมทั้งแสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฏฐาส ในกุศลบท มุลกนัย เอกมูลยมกะ เฉพาะอนุโลมปุจฉา ?

ตอบ อนุโลมปุจฉา เยเกจิ กุสลา ธมฺมา, สพุเพ เต กุสลมูลเณ เอกมูลกาติ?

ธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ที่เป็นกุศลมีอยู่, ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดมีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูล
ใช่ไหม?

วิธินา อามนฺตา ไห

แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฏฐาส

ในอนุโลมปุจฉา เยเกจิ กุสลา ธมฺมา เป็นสันนิฐานบท

สพุเพ เต กุสลมูลเณ เอกมูลกา เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานบท ได้แก่ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘

องค์ธรรมของสังสยบท เหมือนกัน

ฉะนั้น คำถามบทนี้เป็น ปัญหาปัญหา ถามว่า ธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ที่เป็นกุศลมีอยู่, ธรรมเหล่านั้นทั้งหมด มีมูลเป็นอันเดียวกันกับ กุศลมูลใช่ไหม ? พระองค์จึงทรงแก้โดยปฏิภาณวิธินาว่า อามนฺตา ซึ่งเป็นคำวิธินารับรององค์ธรรมของสันนิฐานบท เพราะว่า กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘ ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานบทเหล่านั้น ก็มีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูลด้วย

* ๒๕๕๒

๒. สรุปลักษณะวิชา ที่มีวิภังค์โดยตรง และมีวิภังค์โดยอ้อม ต่างกันอย่างไร จงแสดงไม่ต้องยกตัวอย่าง และมีวิภังค์โดยตรง ท่านแสดงว่า อ.ธ.ของสังสยบทได้แก่องค์ธรรมหมวดหลังเท่านั้นไม่สงสัย ส่วนที่มีวิภังค์โดยอ้อมจะแสดงว่า อ.ธ.ของสังสยบทได้แก่องค์ธรรมหมวดหลังเท่านั้น เช่นนี้ ได้หรือไม่ เพราะเหตุไร ?

ตอบ การแสดงวิชา โดยยกธรรมที่เป็นองค์ธรรมของสันนิฐานบทได้บทเดียว ขึ้นตั้งเป็นธรรมหมวดแรก แล้วยกธรรมที่เป็นองค์ธรรมของสันนิฐานบทและสังสยบทได้ทั้งสอง ขึ้นตั้งเป็นธรรมหมวดหลัง เรียกว่าสรุปลักษณะวิชาที่มีวิภังค์โดยตรงดังนี้

การแสดงวิชา โดยยกธรรมที่เป็นองค์ธรรมของสันนิฐานบทและสังสยบทได้ทั้งสอง ขึ้นตั้งเป็นธรรมหมวดแรก แล้วยกธรรมที่เป็นองค์ธรรมของสันนิฐานบทได้บทเดียว ขึ้นตั้งเป็นธรรมหมวดหลัง เรียกว่าสรุปลักษณะวิชาที่มีวิภังค์โดยอ้อม ดังนี้ เป็นต้น

ส่วนสรุปลักษณะวิชา ที่มีวิภังค์โดยอ้อมนั้น จะแสดงว่าองค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่องค์ธรรมหมวดหลังเท่านั้น เช่นนี้ ไม่ได้ เพราะการจำแนกโกฏฐาสะ แสดงไว้ชัดเจนว่า พระองค์ทรงยกเอาธรรมที่เป็นองค์ธรรมของสันนิฐานบทได้บทเดียว ขึ้นไว้ในปัจฉิมโกฏฐาสะ มีการปฏิเสธสังสยบท หมายความว่า องค์ธรรมของธรรมหมวดหลัง เป็นองค์ธรรมของสันนิฐานบทได้บทเดียวเท่านั้น ดังนั้น ธรรมที่เป็นองค์ธรรมของธรรมหมวดหลัง จึงเป็นองค์ธรรมของสังสยบทไม่ได้

* ๒๕๕๓

๓. จงวิชาพร้อมทั้งคำแปล แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฏฐาส ในคำปุจฉาดังต่อไปนี้

เยเกจิ อกุสลา ธมฺมา, สพุเพ เต อกุสลมูลเณ เอกมูลกาติ?

ตอบ วิธินา อเหตุกํ อกุสลํ อกุสลมูลเณ น เอกมูลํ, สเหตุกํ อกุสลํ อกุสลมูลเณ เอกมูลํ.

อกุศลที่เป็นอเหตุกะไม่มีมูลเป็นอันเดียวกันกับอกุศลมูล, อกุศลที่เป็นสเหตุกะมีมูลเป็นอันเดียวกันกับอกุศลมูล.

แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฏฐาส

ใน อนุโลมปุจฉา เยเกจิ อกุสลา ธมฺมา เป็นสันนิฐานบท

สพุเพ เต อกุสลมูลเณ เอกมูลกา เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานบท ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ ทั้งหมด

องค์ธรรมของสังสยบพ ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗(เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒)เท่านั้น

ฉะนั้นคำถามบทนี้เป็นปริปถนปัญหา ถามว่าธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่เป็นอกุศลมีอยู่, ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดมีมูลเป็นอันเดียวกันกับอกุศลมูลใช่ไหม? พระองค์จึงทรงแก้ด้วยการยกเอา โมหเจตสิกที่ใน โมหมูลจิต ๒ ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานนบได้บทเดียวกันไว้ในปริมโกฐฐานมีการปฏิเสธสังสยบพดังแสดงว่า อเหตุกํ อกุศลํ อกุศลมูลเณ น เอกมูลํ , แล้วทรงยกเอา อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ (เว้นโมหเจตสิกที่ใน โมหมูลจิต ๒) ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานนบและสังสยบพได้ทั้งสอง ขึ้นไว้ในปัจฉิมโกฐฐานไม่มีการปฏิเสธสังสยบพ ดังแสดงว่า สเหตุกํ อกุศลํ อกุศลมูลเณ เอกมูลํ. คำวิชันนาในอนุลมปุจฉานี้ เป็นสรุปทสสนวิชันนาที่มีวิวงศ์โดยตรง

* ๒๕๖๑

๓. จงตั้งปุจฉาวิชันนาเป็นบาลีไทยพร้อมทั้งแสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฐฐาน ในอกุศลบท มูลกนัย เอกมูลยมกะ เฉพาะปฏิโลมปุจฉา ?

ตอบ ปฏิโลมปุจฉา เยวา ปน อกุศลมูลเณ เอกมูลกา, สพุเพ เต ธมฺมา อกุสลาติ?

แปล หรือว่า ธรรมเหล่าใดมีมูลเป็นอันเดียวกันกับอกุศลมูลมีอยู่ , ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดเป็นอกุศลใช่ไหม?

วิชันนา อกุศลสมภูฐานนํ รูปํ อกุศลมูลเณ เอกมูลกํ น อกุศลํ , อกุศลํ อกุศลมูลเณ เอกมูลกญฺเฏว อกุศลญฺจ.

แปล รูปซึ่งมีอกุศลเป็นสมภูฐาน มีมูลเป็นอันเดียวกันกับอกุศลมูล แต่ไม่ใช่เป็นอกุศล, อกุศลธรรม มีมูลเป็นอันเดียวกันกับอกุศลมูลก็ใช่ เป็นอกุศลก็ใช่.

แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฐฐาน

ใน ปฏิโลมปุจฉา เยวา ปน อกุศลมูลเณ เอกมูลกา เป็นสันนิฐานนบ

สพุเพ เต ธมฺมา อกุสลา เป็นสังสยบพ

องค์ธรรมของสันนิฐานนบ ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒) และ อกุศลจิตตชรูป ๑๗

องค์ธรรมของสังสยบพ ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒) เท่านั้น

ฉะนั้นคำถามบทนี้เป็นปริปถนปัญหา ถามว่า หรือว่า ธรรมเหล่าใดมีมูลเป็นอันเดียวกันกับอกุศลมูลมีอยู่, ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดเป็นอกุศลใช่ไหม?

พระองค์จึงทรงแก้ด้วยการยกเอา อกุศลจิตตชรูป ๑๗ ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานนบได้บทเดียวกันไว้ในปริมโกฐฐาน มีการปฏิเสธสังสยบพ ดังแสดงว่า อกุศลสมภูฐานนํ รูปํ อกุศลมูลเณ เอกมูลกํ น อกุศลํ , แล้วทรงยกเอา อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒) ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานนบและสังสยบพได้ทั้งสอง ขึ้นไว้ในปัจฉิมโกฐฐาน ไม่มีการปฏิเสธสังสยบพ ดังแสดงว่า อกุศลํ อกุศลมูลเณ เอกมูลกญฺเฏว อกุศลญฺจ. คำวิชันนาในปฏิโลมปุจฉานี้ เป็นสรุปทสสนวิชันนาที่มีวิวงศ์โดยตรง

** ๒๕๖๐, ๒๕๕๙

๓. จงวิชันนาพร้อมคำแปล แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฐฐาน ในคำปุจฉาดังต่อไปนี้

เยเกจิ อกุสลา ธมฺมา, สพุเพ เต อกุศลมูลเณ เอกมูลกาติ. ?

ตอบ วิชันนา อเหตุกํ อกุศลํ อกุศลมูลเณ น เอกมูลกํ, สเหตุกํ อกุศลํ อกุศลมูลเณ เอกมูลกํ .

อกุศลที่เป็นอเหตุกะไม่มีมูลเป็นอันเดียวกันกับอกุศลมูล, อกุศลที่เป็นสเหตุกะมีมูลเป็นอันเดียวกันกับอกุศลมูล.

แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฐฐาน

ใน อนุลมปุจฉา เยเกจิ อกุสลา ธมฺมา เป็นสันนิฐานนบ

สพุเพ เต อกุศลมูลเณ เอกมูลกา เป็นสังสยบพ

องค์ธรรมของสันนิฐานนบ ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ ทั้งหมด

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗(เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒)เท่านั้น
ฉะนั้นคำถามบทนี้เป็นปริปถนปัญหา ถามว่าธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่เป็นอกุศลมีอยู่, ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดมีมูลเป็นอันเดียวกันกับ
อกุศลมูลใช่ไหม? พระองค์จึงทรงแก้ด้วยการยกเอา โมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒ ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานนบทได้บทเดียวขึ้นไว้ในปุ
ริมโกฐฐาน มีการปฏิเสธสังสยบทดังแสดงว่า อเหตุก อกุศล อกุศลมูล น เอกมูลก, แล้วทรงยกเอา อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ (เว้น
โมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒) ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานนบทและสังสยบท ได้ทั้งสองขึ้นไว้ในปัจฉิมโกฐฐานไม่มีการปฏิเสธ สังสยบท
ดังแสดงว่า สเหตุก อกุศล อกุศลมูล เอกมูลก. คำวิชันนาในอนุโลมปุจฉานี้ เป็นสรุปทศสนวิชันนาที่มีวิภัคโดยตรง

* ๒๕๕๔

๓. จงแสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฐฐาน ในคำปุจฉาดังต่อไปนี้

เยเกจิ อกุศลลา ธมฺมา, สพุเพ เต อกุศลมูลมูลาติ?

ตอบ แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฐฐาน

ใน อนุโลมปุจฉา	เยเกจิ อกุศลลา ธมฺมา	เป็นสันนิฐานนบท
	สพุเพ เต อกุศลมูลมูลา	เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานนบท ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ อกุศลมูล ๓ เท่านั้น

ฉะนั้นคำถามบทนี้เป็น ปริปถนปัญหา ถามว่า ธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่เป็นอกุศลมีอยู่, ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดชื่อว่ามูลที่เป็น
อกุศลมูลใช่ไหม? พระองค์จึงทรงแก้ด้วยการยกเอา อกุศลมูล ๓ ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานนบทและสังสยบทได้ทั้งสองขึ้นไว้ในปุ
ริมโกฐฐาน ไม่มีการปฏิเสธสังสยบท ดังแสดงว่า ทีเณว อกุศลมูลมูลานิ แล้วทรงยกเอา อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๔ (เว้นอกุศลมูล ๓)
ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานนบทได้บทเดียวขึ้นไว้ในปัจฉิมโกฐฐาน มีการปฏิเสธสังสยบท ดังแสดงว่า

อวเสสา อกุศลลา ธมฺมา น อกุศลมูลมูลา.

คำวิชันนาในอนุโลมปุจฉานี้ เป็นสรุปทศสนวิชันนาที่มีวิภัคโดยอ้อม

* ๒๕๕๔

๓. จงแสดงปฏิโลมปุจฉาและวิชันนา ทั้งบาลีและไทย พร้อมทั้งแสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฐฐาน ในอกุศลบท

มูลมูลนัย เอกมูลยมกะ

ตอบ ปฏิโลมปุจฉา เย วา ปน อกุศลมูล เอกมูลมูลา, สพุเพ เต ธมฺมา อกุศลลาติ ?

หรือว่า ธรรมเหล่าใดมีมูลที่เรียกว่าเป็นมูลอันเดียวกันกับอกุศลมูลมีอยู่,

ธรรมเหล่านั้นทั้งหมด เป็นอกุศลใช่ไหม ?

วิชันนา อกุศลสมุฏฐานน รูป อกุศลมูล เอกมูลมูล น อกุศล, อกุศล อกุศลมูล เอกมูลมูลญเจว อกุศลญจ.

รูปซึ่งมีอกุศลเป็นสมุฏฐาน มีมูลที่เรียกว่าเป็นมูลอันเดียวกันกับอกุศลมูล แต่ไม่ใช่เป็นอกุศล,

อกุศลธรรมมีมูลที่เรียกว่าเป็นมูลอันเดียวกันกับอกุศลมูลก็ใช่ เป็นอกุศลก็ใช่

แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฐฐาน

ในปฏิโลมปุจฉา	เย วา ปน อกุศลมูล เอกมูลมูลา	เป็นสันนิฐานนบท
	สพุเพ เต ธมฺมา อกุศลลา	เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานนบท ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒) และ อกุศลจิตตชรูป ๑๗

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒) เท่านั้น

ฉะนั้น คำถามบทนี้เป็นปริปัญณปัญหา ถามว่า หรือว่า ธรรมเหล่าใดมีมูลที่เรียกว่าเป็นมูลอันเดียวกันกับอกุศลมูลมีอยู่, ธรรมเหล่านั้นทั้งหมด เป็นอกุศลใช่ไหม? พระองค์จึงทรงแก้ด้วยการยกเอา อกุศลจิตตชรูป ๑๗ ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานนบได้บทเดียว ขึ้นไว้ในปริมโกฏฐาส มีการปฏิเสธสังสยบต ดังแสดงว่า อกุศลสมุฏฐาน รุป อกุศลมูลน เอกมูลมูล น อกุศล แล้วทรงยกเอา อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒) ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานนบและสังสยบตได้ทั้งสองขึ้นไว้ในปัจฉิมโกฏฐาส ไม่มีการปฏิเสธสังสยบต ดังแสดงว่า อกุศล อกุศลมูลน เอกมูลมูลญเจว อกุศลญจ คำวิชันนาในปฏิโลมปุจฉานี้ เป็นสรุปทสสนวิชันนาที่มีวิกังคโดยตรง

* ๒๕๕๗

๓. จงวิชันนาพร้อมทั้งคำแปล แสดงองค์ธรรม และ จำแนกโกฏฐาส ในคำปุจฉาดังต่อไปนี้

เยเกจิ อกุสลา ธมฺมา, สพุเพ เต อกุสลมฺulen เอกมฺลาคติ ?

ตอบ ก. วิชันนา อเหตุก อกุสล์ อกุสลมฺulen น เอกมฺล, สเหตุก อกุสล์ อกุสลมฺulen เอกมฺล.
อกุศลที่เป็นอเหตุกะไม่มีมูลเป็นอันเดียวกันกับอกุศลมูล, อกุศลที่เป็นสเหตุกะ มีมูลเป็นอันเดียวกันกับอกุศลมูล.
แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฏฐาส

ใน อนฺุโลมปุจฉา เยเกจิ อกุสลา ธมฺมา เป็นสันนิฐานนบ

สพุเพ เต อกุสลมฺulen เอกมฺลาคติ เป็นสังสยบต

องค์ธรรมของสันนิฐานนบ ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ ทั้งหมด

องค์ธรรมของสังสยบต ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗(เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒)เท่านั้น

ฉะนั้นคำถามบทนี้เป็นปริปัญณปัญหา ถามว่าธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่เป็นอกุศลมีอยู่, ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดมีมูลเป็นอันเดียวกันกับอกุศลมูลใช่ไหม? พระองค์จึงทรงแก้ด้วยการยกเอาโมหเจตสิก ที่ในโมหมูลจิต ๒ ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานนบได้บทเดียวขึ้นไว้ในปริมโกฏฐาส มีการปฏิเสธสังสยบตดังแสดงว่า อเหตุก อกุสล์ อกุสลมฺulen น เอกมฺล, แล้วทรงยกเอา อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗(เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒)ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานนบ และสังสยบตได้ทั้งสอง ขึ้นไว้ในปัจฉิมโกฏฐาสไม่มีการปฏิเสธ สังสยบต ดังแสดงว่า สเหตุก อกุสล์ อกุสลมฺulen เอกมฺล. คำวิชันนาในอนฺุโลมปุจฉานี้ เป็นสรุปทสสนวิชันนาที่มีวิกังคโดยตรง

*** ๒๕๕๖, ๒๕๕๕, ๒๕๕๒

๓. จงวิชันนาเป็นบาลีพร้อมคำแปลแสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฏฐาสในปุจฉาดังต่อไปนี้

เยเกจิ อกุสลา ธมฺมา, สพุเพ เต อกุสลมฺูลกาติ ?

ตอบ วิชันนา อเหตุก อกุสล์ น อกุสลมฺูลก, สเหตุก อกุสล์ อกุสลมฺูลก.
อกุศลที่เป็นอเหตุกะ ไม่มีมูลที่เป็นอกุศล, อกุศลที่เป็นสเหตุกะ มีมูลที่เป็นอกุศล
แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฏฐาส

ในอนฺุโลมปุจฉา เยเกจิ อกุสลา ธมฺมา เป็นสันนิฐานนบ

สพุเพ เต อกุสลมฺูลกาติ เป็นสังสยบต

องค์ธรรมของสันนิฐานนบ ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ ทั้งหมด

องค์ธรรมของสังสยบต ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒) เท่านั้น

ฉะนั้น คำถามบทนี้เป็นปริปัญณปัญหา ถามว่า ธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่เป็นอกุศลมีอยู่, ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดมีมูลที่เป็นอกุศลใช่ไหม? พระองค์จึงทรงแก้ด้วยการยกเอา โมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒ ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานนบได้บทเดียวขึ้นไว้ในปริมโกฏฐาส มีการปฏิเสธสังสยบต ดังแสดงว่า อเหตุก อกุสล์ น อกุสลมฺูลก แล้วทรงยกเอา อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูล

จิต ๒) ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานฐานบทและสังสยบทได้ทั้งสองขึ้นไว้ในปัจฉิมโกฐฐาน ไม่มีการปฏิเสธสังสยบท ดังแสดงว่า สเหตุกํ
อกุศลํ อกุศลมูลกํ คำวิสันนาในอนุโลมปุจฉานี้เป็นสรูปทสสนวิสันนาที่มีวิวงศ์โดยตรง

**** ๒๕๖๑, ๒๕๖๐, ๒๕๕๖, ๒๕๕๕

๔. ให้แปลและวิสันนาในบทดังต่อไปนี้ พร้อมแสดงองค์ธรรม (ไม่ต้องจำแนกโกฐฐาน)

เยเกจิ อพฺยาจตา ธมฺมา, สพฺเพ เต อพฺยาจตมฺลกาติ ?

ตอบ แปลว่า ธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่เป็นอพยาคตะมีอยู่, ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดมีมูลที่เป็นอพยาคตะใช่ไหม ?

วิสันนา อเหตุกํ อพฺยาจตํ น อพฺยาจตมฺลกํ, สเหตุกํ อพฺยาจตํ อพฺยาจตมฺลกํ. อพฺยาจตะที่เป็นอเหตุกะไม่มีมูลที่เป็นอพยาค
ตะ, อพฺยาจตะที่เป็นสเหตุกะมีมูลที่เป็นอพยาคตะ

แสดงองค์ธรรมในอนุโลมปุจฉา เยเกจิ อพฺยาจตา ธมฺมา เป็นสันนิฐานฐานบท

สพฺเพ เต อพฺยาจตมฺลกา เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานฐานบท ได้แก่ อเหตุกจิต ๑๘ อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นฉันทะ) อเหตุกจิตตชรูป อเหตุกปฏิสนธิกัมมชรูป กุศล
อกุศลจิตตชรูป (ที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในปัจจุโวการภูมิ) พาหิรรูป อตุชรูป อาหารชรูป อสัณฺญัตตปฏิสนธิกัมมชรูป ปวัตติกัมมชรูป
นิพพาน และ สเหตุกวิปากจิต ๒๑ สเหตุกกิริยาจิต ๑๗ เจตสิก ๓๘ สเหตุกวิปากและสเหตุกกิริยาจิตตชรูป ๑๗ สเหตุกปฏิสนธิกัมมชรูป
(ที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในปัจจุโวการภูมิ)

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ สเหตุกวิปากจิต ๒๑ สเหตุกกิริยาจิต ๑๗ เจตสิก ๓๘ สเหตุกวิปากและสเหตุกกิริยาจิตตชรูป ๑๗ สเห
ตุกปฏิสนธิกัมมชรูป ที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในปัจจุโวการภูมิ เท่านั้น

* ๒๕๕๖

๔. ข. จงแปลคำปุจฉาและวิสันนาเป็นบาลี ไทย แสดงองค์ธรรม ดังต่อไปนี้ ?

เย วา ปน อพฺยาจตมฺลมูลกา, สพฺเพ เต ธมฺมา อพฺยาจตาติ ?

ตอบ

ข. หรือว่า ธรรมเหล่าใดมีมูลที่เป็นอพยาคตมฺลมีอยู่, ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดเป็นอพยาคตะใช่ไหม?

วิสันนา อามนฺตา ไซ้

แสดงองค์ธรรมในปฏิโลมปุจฉา เย วา ปน อพฺยาจตมฺลมูลกา เป็นสันนิฐานฐานบท

สพฺเพ เต ธมฺมา อพฺยาจตา เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานฐานบท ได้แก่ สเหตุกวิปากจิต ๒๑ สเหตุกกิริยาจิต ๑๗ เจตสิก ๓๘

สเหตุกวิปาก

และสเหตุกกิริยาจิตตชรูป ๑๗ สเหตุกปฏิสนธิกัมมชรูป ที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในปัจจุโวการภูมิ

องค์ธรรมของสังสยบท เหมือนกัน

* ๒๕๕๕

๔. จงวิสันนา แปลในปุจฉาดังต่อไปนี้ พร้อมทั้งแสดงองค์ธรรม (จำแนกโกฐฐานเฉพาะข้อข)

ข. เย วา ปน อพฺยาจตมฺเลน เอกมฺลลา, สพฺเพ เต ธมฺมา อพฺยาจตาติ ?

ตอบ ข.วิสันนา อามนฺตา ไซ้

แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฐฐาน

ในปฏิโลมปุจฉา เย วา ปน อพฺยาจตมฺเลน เอกมฺลลา เป็นสันนิฐานฐานบท

สพฺเพ เต ธมฺมา อพฺยาจตา เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานนบท ได้แก่ สเหตุกวิปากจิต๒๑ สเหตุกิริยาจิต ๑๗ เจตสิก ๓๘ สเหตุกวิปาก และสเหตุกิริยาจิตตชรูป๑๗ สเหตุกปฏิสนธิกัมมชรูป ที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ใน ปัญจโวการภูมิ
องค์ธรรมของสังสยบท เหมือนกัน

ฉะนั้นคำถามบทนี้เป็น ปัญหา ถามว่า หรือว่าธรรมเหล่าใด มีมูลเป็นอันเดียวกันกับ อพยากตมุลมีอยู่, ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดเป็นอพยากตะใช่ไหม ? พระองค์จึงทรงแก้โดยปฏิวจนวิชันว่า อามนุตา ซึ่งเป็นคำวิชันารับรององค์ธรรมของสันนิฐานนบท เพราะว่า สเหตุกวิปากจิต๒๑ สเหตุกิริยาจิต ๑๗ เจตสิก ๓๘ สเหตุกวิปาก และสเหตุกิริยาจิตตชรูป๑๗ สเหตุกปฏิสนธิกัมมชรูป ที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในปัญจโวการภูมิ ซึ่งเป็นองค์ธรรมของ สันนิฐานนบทเหล่านั้น ก็เป็นอพยากตะด้วย

** ๒๕๕๙, ๒๕๕๗

๔. จงวิชันาในปจฉาดังต่อไปนี้ เป็นภาษาบาลี ไทย องค์ธรรม (ไม่ต้องจำแนกโกฐฐาส) ?

เยเกจิ อพยากตา ธมฺมา, สพุเพ เต อพยากตมฺเลน เอกมฺลมูลาติ. ?

ตอบ วิชันา อเหตุกํ อพยากตํ อพยากตมฺเลน น เอกมฺลมูลํ, สเหตุกํ อพยากตํ อพยากตมฺเลน เอกมฺลมูลํ .

อพยากตะที่เป็นเหตุะไม่มีมูลที่เรียกว่าเป็นมูลอันเดียวกันกับอพยากตมุล, อพยากตะที่เป็นสเหตุะมีมูลที่เรียกว่าเป็นมูลอันเดียวกันกับอพยากตมุล.

แสดงองค์ธรรม

ในอนุโลมปจฉา เยเกจิ อพยากตา ธมฺมา เป็นสันนิฐานนบท

สพุเพ เต อพยากตมฺเลน เอกมฺลมูลา เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานนบท ได้แก่ อเหตุกจิต ๑๘ อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นฉันทะ) อเหตุกจิตตชรูป อเหตุกปฏิสนธิกัมมชรูป กุศลอกุศลจิตตชรูป (ที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในปัญจโวการภูมิ) พาหิรรูป อุตฺตชรูป อาหารชรูป อสัณฺญสตัดปฏิสสนธิกัมมชรูป ปวัตติกัมมชรูป นิพพาน และ สเหตุกวิปากจิต ๒๑ สเหตุกิริยาจิต ๑๗ เจตสิก ๓๘ สเหตุกวิปาก และสเหตุกิริยาจิตตชรูป ๑๗ สเหตุกปฏิสนธิกัมมชรูปที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในปัญจโวการภูมิ.

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ สเหตุกวิปากจิต ๒๑ สเหตุกิริยาจิต ๑๗ เจตสิก ๓๘ สเหตุกวิปาก และ สเหตุกิริยาจิตตชรูป ๑๗ สเหตุกปฏิสนธิกัมมชรูป ที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในปัญจโวการภูมิ เท่านั้น.

* ๒๕๕๓

๔. ให้แปลและวิชันาในบทดังต่อไปนี้ พร้อมแสดงองค์ธรรม (ไม่ต้องจำแนกโกฐฐาส)

เยเกจิ อพยากตา ธมฺมา, สพุเพ เต อพยากตมฺลกาติ ?

ตอบ ก. แปลว่า ธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่เป็นอพยากตะมีอยู่

ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดมีมูลที่เป็นอพยากตะใช่ไหม ?

วิชันา อเหตุกํ อพยากตํ น อพยากตมฺลกํ, สเหตุกํ อพยากตํ อพยากตมฺลกํ.

อพยากตะที่เป็นเหตุะไม่มีมูลที่เป็นอพยากตะ, อพยากตะที่เป็นสเหตุะมีมูลที่เป็นอพยากตะ

แสดงองค์ธรรมในอนุโลมปจฉา เยเกจิ อพยากตา ธมฺมา เป็นสันนิฐานนบท

สพุเพ เต อพยากตมฺลกา เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานนบท ได้แก่ อเหตุกจิต ๑๘ อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นฉันทะ) อเหตุกจิตตชรูป อเหตุกปฏิสนธิกัมมชรูป กุศลอกุศลจิตตชรูป (ที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในปัญจโวการภูมิ) พาหิรรูป อุตฺตชรูป อาหารชรูป อสัณฺญสตัดปฏิสสนธิกัมมชรูป ปวัตติกัมมชรูป นิพพาน และสเหตุกวิปากจิต ๒๑ สเหตุกิริยาจิต ๑๗ เจตสิก ๓๘ สเหตุกวิปากและสเหตุกิริยาจิตตชรูป ๑๗ สเหตุกปฏิสนธิกัมมชรูป ที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในปัญจโวการภูมิ

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ องค์ธรรมหมวดหลังเท่านั้น

* ๒๕๕๘

๔. จงวิชันนาในปัญหาดังต่อไปนี้ เป็นภาษาบาลี ไทย องค์ธรรม (ไม่ต้องจำแนกโกฏฐาส) ?

ก. เยเกจิ อพฺยาจตา ฐมา , สพุเพ เต อพฺยาจตมฺลกาติ. ?

ข. เย วา ปน อพฺยาจตมฺลกา , สพุเพ เต ฐมา อพฺยาจตาติ. ?

ตอบ ก. วิชันนา อเหตุกํ อพฺยาจตํ น อพฺยาจตมฺลกํ , สเหตุกํ อพฺยาจตํ อพฺยาจตมฺลกํ.

อพฺยาจตะที่เป็นอเหตุกะ ไม่มีมูลที่เป็นอพฺยาจตะ , อพฺยาจตะที่เป็นสเหตุกะ มีมูลที่เป็นอพฺยาจตะ.

แสดงองค์ธรรม

ในอนุโลมปุจฉา เยเกจิ อพฺยาจตา ฐมา เป็นสันนิฐานบท

สพุเพ เต อพฺยาจตมฺลกา เป็นสังสยบท

องค์ธรรมสันนิฐานบท ได้แก่ อเหตุกจิต ๑๘ อัญญสมานา ๑๒ (เว้นฉันทะ) อเหตุกจิตตชรูป อเหตุกปฏิสนธิกัมมชรูป กุศลอกุศลจิตตชรูป (ที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในปัจจุโวการภูมิ) พาหิรรูป อุตฺตชรูป อาหารชรูป อสัณฺญสตัดฺตปฏิสนธิกัมมชรูป ปวัตติกัมมชรูป นิพพาน และ สเหตุกวิปากจิต ๒๑ สเหตุกิริยาจิต ๑๗ เจตสิก ๓๘ สเหตุกวิปากและสเหตุกิริยาจิตตชรูป ๑๗ สเหตุกปฏิสนธิกัมมชรูป ที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในปัจจุโวการภูมิ.

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ องค์ธรรมหมวดหลัง เท่านั้น.

ข. วิชันนา อามนฺตา ไซ

แสดงองค์ธรรมในปฏิโลมปุจฉา เย ปน อพฺยาจตมฺลกา เป็นสันนิฐานบท

สพุเพ เต ฐมา อพฺยาจตา เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานบท ได้แก่ สเหตุกวิปากจิต ๒๑ สเหตุกิริยาจิต ๑๗ เจตสิก ๓๘ สเหตุกวิปากและสเหตุกิริยาจิตตชรูป ๑๗ สเหตุกปฏิสนธิกัมมชรูป ที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในปัจจุโวการภูมิ.

องค์ธรรมของสังสยบท เหมือนกัน.

* ๒๕๕๙

๔. จงแปลวิงคบาลี และแสดงองค์ธรรม ดังต่อไปนี้

ก. สเหตุกํ อพฺยาจตํ อพฺยาจตมฺลเลน เอกมฺลกํ.?

ข. อวเสสา อพฺยาจตา ฐมา น อพฺยาจตมฺลกา.?

ตอบ ก. อพฺยาจตะที่เป็นสเหตุกะ มีมูลเป็นอันเดียวกันกับอพฺยาจตมฺล

องค์ธรรมได้แก่ สเหตุกวิปากจิต ๒๑ สเหตุกิริยาจิต ๑๗ เจตสิก ๓๘ สเหตุกวิปากและสเหตุกิริยาจิตตชรูป ๑๗ สเหตุกปฏิสนธิกัมมชรูป ที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในปัจจุโวการภูมิ

ข. อพฺยาจตธรรมที่เหลือนอกนั้น ไม่ชื่อว่าอพฺยาจตมฺล.

องค์ธรรมได้แก่ วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๕ (เว้นอพฺยาจตมฺล ๓) รูป ๒๘ นิพพาน

** ๒๕๖๑, ๒๕๕๗

๕. จงวิชันนาในปัญหาดังต่อไปนี้ เป็นบาลีไทย และแสดงองค์ธรรม (ไม่ต้องจำแนกโกฏฐาส)

ก. เยเกจิ นามา ฐมา, สพุเพ เต นามมฺลกาติ. ?

ข. เย วา ปน นามมฺลมฺลกา, สพุเพ เต ฐมา นามาติ. ?

ตอบ ก. วิสัชนา อเหตุกํ นามํ น นามมูลกํ , สเหตุกํ นามํ นามมูลกํ .

นามธรรมที่เป็นอเหตุกะ ไม่มีนามมูล, นามธรรมที่เป็นสเหตุกะ มีนามมูล.

แสดงองค์ธรรมในอนุโลมปุจฉา เยเกจิ นามา ธมฺมา เป็นสันนิฐานนบท

สพฺเพ เต นามมูลกา

เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานนบท ได้แก่ อเหตุกจิต ๑๘ อัပ္พยสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นฉันทะ) โมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒ นิพพาน และ สเหตุกจิต ๗๑ เจตสิก ๕๒ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒)

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ สเหตุกจิต ๗๑ เจตสิก ๕๒ (เว้นโมหเจตสิก ที่ในโมหมูลจิต ๒) เท่านั้น

ข. วิสัชนา นามสมุฏฐานํ รูปํ นามมูลมูลกํ น นามํ , นามํ นามมูลมูลกญฺเฏว นามญฺจ.

รูปซึ่งมีนามเป็นสมุฏฐาน มีมูลที่เป็นนามมูล แต่ไม่ใช่เป็นนาม,

นามธรรม มีมูลที่เป็นนามมูลก็ใช่ เป็นนามก็ใช่.

แสดงองค์ธรรมใน ปฏิโลมปุจฉา เย วา ปน นามมูลมูลกา เป็นสันนิฐานนบท

สพฺเพ เต ธมฺมา นามา

เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานนบท ได้แก่ สเหตุกจิตตชรูป ๑๗ ที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในปัจจุโวการภูมิ ปัจจุโวการสเหตุกปฏิสนธิกัมมชรูป และ สเหตุกจิต ๗๑ เจตสิก ๕๒ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต๒)

องค์ธรรมของสังสยบทได้แก่ สเหตุกจิต ๗๑ เจตสิก ๕๒ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒) เท่านั้น

** ๒๕๖๐, ๒๕๕๕

๕. จงวิสัชนาในปุจฉาดังต่อไปนี้ เป็นบาลีไทยและแสดงองค์ธรรม (จำแนกโกฏฐาส เฉพาะข้อ ก.) ? มาดูให้สมภูมิของผู้ที่ศึกษามาหา อภิกขรรมิกะตรี ?

ก. เยเกจิ นามา ธมฺมา, สพฺเพ เต นามมูลลาติ. ?

ข. เย วา ปน นามมูลา, สพฺเพ เต ธมฺมา นามาติ. ?

ตอบ ก. วิสัชนา นเวว นามมูลานิ, อวเสสา นามา ธมฺมา น นามมูลา.

กุศลมูล ๓ อกุศลมูล ๓ อพยากตมูล ๓ รวม ๙ เท่านั้น ชื่อว่านามมูล ,

นามธรรมที่เหลืออยู่นั้น ไม่ชื่อว่านามมูล.

แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฏฐาส

ในอนุโลมปุจฉา เยเกจิ นามา ธมฺมา

เป็นสันนิฐานนบท

สพฺเพ เต นามมูลา

เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานนบท ได้แก่ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ นิพพาน

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ นามมูล๙ เท่านั้น

ฉะนั้นคำถามบทนี้เป็นปริปัญณปัญหา ถามว่า ธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่เป็นนามมีอยู่ , ธรรมเหล่านั้นทั้งหมด ชื่อว่านามมูลใช่ไหม ? พระองค์จึงทรงแก้ด้วยการยกเอา นามมูล๙ ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานนบทและสังสยบทได้ทั้งสองขึ้นไว้ในบุริมโกฏฐาส ไม่มีการปฏิเสธสังสยบท ดังแสดงว่า นเวว นามมูลานิ, แล้วทรงยกเอา จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ (เว้นนามมูล ๙) นิพพาน ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานนบทได้บทเดียวขึ้นไว้ในปัจจุโกฏฐาส มีการปฏิเสธสังสยบท ดังแสดงว่า , อวเสสา นามา ธมฺมา น นามมูลา. คำวิสัชนาในอนุโลมปุจฉานี้เป็นสรุปทสสนวิสัชนาที่มีวิภังค์โดยอ้อม

ข. วิสัชนา อามนฺตา ไซ

แสดงองค์ธรรมในปฏิโลมปุจฉา เย วา ปน นามมูลา

เป็นสันนิฐานนบท

สพฺเพ เต ธมฺมา นามา

เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานนบท ได้แก่ นามมูล ๙

องค์ธรรมของสังสยบท เหมือนกัน

* ๒๕๕๙

๕. ก. เยเกจิ นามา ธมฺมา, สพุเพ เต นามมูลาติ. ? จงวิชันนาพร้อมทั้งคำแปล แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฐฐาน

ข. เย วา ปน นามมูลา, สพุเพ เต ธมฺมา นามาติ. ? จงวิชันนาพร้อมทั้งคำแปล แสดงองค์ธรรม ไม่ต้องจำแนกโกฐฐาน ?

ตอบ ก. วิชันนา นเวว นามมูลานิ, อวเสสา นามา ธมฺมา น นามมูลา.

กุศลมูล ๓ อกุศลมูล ๓ อพยากตมูล ๓ รวม ๙ เท่านั้น ชื่อว่านามมูล ,
นามธรรมที่เหลืออีกนั้น ไม่ชื่อว่านามมูล.

แสดงองค์ธรรมและการจำแนกโกฐฐาน

ในอนุโลมปุจฉา เยเกจิ นามา ธมฺมา เป็นสันนิฐานนบท

สพุเพ เต นามมูลา เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานนบท ได้แก่ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ นิพพาน

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ นามมูล ๙ เท่านั้น

ฉะนั้นคำถามบทนี้เป็นปริปัญณปัญหา ถามว่า ธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่เป็นนามมีอยู่ , ธรรมเหล่านั้นทั้งหมด ชื่อว่านามมูลใช่ไหม?
พระองค์จึงทรงแก้ด้วยการยกเอา นามมูล ๙ ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานนบทและสังสยบทได้ทั้งสองขึ้นไว้ในปริมโกฐฐาน ไม่มีการ
ปฏิเสธสังสยบท ดังแสดงว่า นเวว นามมูลานิ, แล้วทรงยกเอา จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ (เว้นนามมูล ๙) นิพพาน ซึ่งเป็นองค์ธรรมของสันนิ
ฐานนบทได้บทเดียวขึ้นไว้ในปัจฉิมโกฐฐาน มีการปฏิเสธสังสยบท ดังแสดงว่า , อวเสสา นามา ธมฺมา น นามมูลา. คำวิชันนาในอนุโลม
ปุจฉานี้เป็นสรุปทศสนวิชันนาที่มีวิกังคโดยอ้อม

ข. วิชันนา อามนฺตา ไซ

แสดงองค์ธรรมในปฏิโลมปุจฉา เย วา ปน นามมูลา เป็นสันนิฐานนบท

สพุเพ เต ธมฺมา นามา เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานนบท ได้แก่ นามมูล ๙

องค์ธรรมของสังสยบท เหมือนกัน

* ๒๕๕๘

๕. เยเกจิ นามมูลเณ เอกมูลา ธมฺมา, สพุเพ เต นามมูลเณ อญญณมญญณมูลาติ.? ขอลถามในภาษาบาลีที่ยกมานี้ ดังนี้

ก. แปลเป็นภาษาไทยว่าอย่างไร

ข. องค์ธรรมของสันนิฐานนบทได้แก่อะไร ?

ค. ส่วนสังสยบทนั้น จะแสดงว่าองค์ธรรมของสังสยบทได้แก่ องค์ธรรมหมวดหลังเท่านั้น ซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกันกับที่แสดง
ไว้ในปวัตติวาระของชั้นมัคกันนั้น ได้หรือไม่เพราะเหตุใด?

ตอบ ก. ภาษาบาลีที่ยกมานี้แปลว่า ธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งมีมูลเป็นอันเดียวกันกับนามมูล มีอยู่ ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดชื่อว่าเป็นมูล
ซึ่งกันและกันกับนามมูลใช่ไหม ?

ข. องค์ธรรมของสันนิฐานนบท ได้แก่ สเหตุกจิต ๗๑ เจตสิก ๕๖ (เว้นนามมูล ๙) สเหตุกจิตตรูป ๑๗ ที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่
ในปัจจุโวการภูมิ ปัญจโวการสเหตุกปฏิสนธิกัมมรูป และนามมูล ๙ (เว้นโมหเจตสิกที่โมหมูลจิต ๒)

ค. จะแสดงว่าองค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ องค์ธรรมหมวดหลังเท่านั้น เช่นนี้ไม่ได้ เพราะคำถามบทนี้เป็น ปริปัญณปัญหา คำ
วิชันนาของคำถามนี้เป็นสรุปทศสนวิชันนาที่มีวิกังคโดยอ้อมและองค์ธรรมหมวดหลังไม่ใช่นามมูล ๙ (ตามที่แสดงว่า องค์ธรรมของสัง

สยบทได้แก่องค์ธรรมหมวดหลังเท่านั้น) องค์ธรรมหมวดหลังที่ถูกต้องก็เป็นองค์ธรรมของสังสยบทไม่ได้โดยประการทั้งปวง เพราะว่าองค์ธรรมหมวดหลังเป็นองค์ธรรมของสันนิฐานบทได้บทเดียวเท่านั้น ดังนั้นการแสดงว่า องค์ธรรมของสังสยบทได้แก่ องค์ธรรมหมวดหลังเท่านั้น จึงไม่ถูกต้อง แต่ถ้าเป็นปริปัญณปัญหา สรูปทสสนวิชันที่มีวิภังค์โดยตรงแล้ว การแสดงว่าองค์ธรรมของสังสยบทได้แก่ องค์ธรรมหมวดหลังเท่านั้น ย่อมถูกต้องอย่างแน่นอน เมื่อเป็นเช่นนั้นข้อ ค.นี้ องค์ธรรมที่ถูกต้องได้แก่อะไร ก็ต้องตอบว่าองค์ธรรมของสังสยบทได้แก่ องค์ธรรมหมวดแรกคือ นามมูล ๙ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒) เท่านั้น หรือตอบตามที่อาจารย์พระสัทธัมมโชติกะ ฐัมมาจริยะแสดงไว้ในมูลยมกก็ได้เช่นเดียวกัน

** ๒๕๕๖, ๒๕๕๔

๕. จงวิชันนาในปุจฉา ดังต่อไปนี้ เป็นภาษาบาลีไทย แสดงองค์ธรรม (ไม่ต้องจำแนกโกฐฐาส)

เยเกจิ นามมูลเณ เอกมูลา ธมฺมา, สพุเพ เต นามมูลเณ อญฺญมญฺญมฺมลาติ?

ตอบ วิชันนา มุลานิ ยานิ เอกโต อูปปชฺชนฺติ นามมุลานิ เอกมุลานิ เจว

อญฺญมญฺญมฺมลาติ จ, อวเสสา นามมุลสหชาตา ธมฺมา นามมูลเณ เอกมฺมลา น จ อญฺญมญฺญมฺมลา.

นามมุลเหล่าใดเกิดขึ้นคราวเดียวกัน นามมุลเหล่านั้นมีมูลเป็นอันเดียวกันก็ใช่ ที่ชื่อว่ามูลซึ่งกันและกันก็ใช่, ธรรมที่เกิดพร้อมกันกับนามมุลที่เหลือนอกนั้นมีมูลเป็นอันเดียวกันกับนามมุล แต่ไม่ชื่อว่ามูลซึ่งกันและกัน

แสดงองค์ธรรม

ในอนุโลมปุจฉา เยเกจิ นามมูลเณ เอกมูลา ธมฺมา เป็นสันนิฐานบท

สพุเพ เต นามมูลเณ อญฺญมญฺญมฺมลา เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานบท ได้แก่ สเหตุกจิต ๗๑ เจตสิก ๔๖ (เว้นนามมูล ๙) สเหตุกจิตตชรูป ๑๗ ที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในปัญจโวการภูมิ ปัญจโวการสเหตุกปฏิสนธิกัมมชรูป

และ นามมูล ๙ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒)

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ นามมูล ๙ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒) เท่านั้น.

* ๒๕๕๔

๕. จงวิชันนาพร้อมคำแปลและแสดงองค์ธรรมในคำปุจฉาดังต่อไปนี้(ไม่ต้องจำแนกโกฐฐาส)

ก. เย วา ปน นามมุลกา, สพุเพ เต ธมฺมา นามาติ ?

ตอบ ก.วิชันนา นามสมมุจฺจํ รุปํ นามมุลกํ น นามํ, นามํ นามมุลกญฺเจว นามญฺจ.

รูปซึ่งมีนามเป็นสมมุจฺจํมีนามมุล แต่ไม่ใช่เป็นนาม, นามธรรมมีนามมุลก็ใช่ เป็นนามก็ใช่.

แสดงองค์ธรรมใน ปฏิโลมปุจฉา เย วา ปน นามมุลกา เป็นสันนิฐานบท

สพุเพ เต ธมฺมา นามา เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานบท ได้แก่ สเหตุกจิตตชรูป ๑๗ ที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในปัญจโวการภูมิ ปัญจโวการสเหตุกปฏิสนธิกัมมชรูป และ สเหตุกจิต ๗๑ เจตสิก ๕๒ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒)

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ สเหตุกจิต ๗๑ เจตสิก ๕๒ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒) เท่านั้น

* ๒๕๕๓

๕. จงแปลและแสดงองค์ธรรมในคำบาลีต่อไปนี้

ก.อวเสสา กุสลมุลสหชาตา ธมฺมา กุสลมูลเณ เอกมฺมลา น จ อญฺญมญฺญมฺมลา

ข.อกุสลํ อกุสลมูลเณ เอกมุลมุลกญฺเจว อกุสลญฺจ

ค.นามสมมุจฺจํ รูปํ นามมูลํ เอกมูลํ น นามํ

ง.สเหตุกํ อพฺยาคํ อพฺยาคตมูลํ เอกมูลํ

ตอบ ก. ธรรมที่เกิดพร้อมกันกับกุศลมูลที่เหลือนอกนั้น มีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูลแต่ไม่ชื่อว่าเป็นมูลซึ่งกันและกัน

องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๕ (เว้นกุศลมูล ๓) กุศลจิตตชรูป ๑๗

ข. อกุศลธรรมมีมูลที่เรียกว่า เป็นมูลอันเดียวกันกับอกุศลมูลก็ใช่ เป็นอกุศลก็ใช่

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒)

ค. รูปซึ่งมีนามเป็นสมมุจฺจํ มีมูลเป็นอันเดียวกันกับนามมูล แต่ไม่ใช่เป็นนาม

องค์ธรรมได้แก่ สเหตุกจิตตชรูป ๑๗ ที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในปัญจโวการภูมิ ปัญจโวการสเหตุกปฏิสนธิกัมมชรูป

ง. อพฺยาคตที่เป็น สเหตุกจะมีมูลเป็นอันเดียวกันกับอพฺยาคตมูล

องค์ธรรมได้แก่ สเหตุกวิปากจิต ๒๑ สเหตุกกิริยาจิต ๑๗ เจตสิก ๓๘ สเหตุกวิปากและสเหตุกิริยาจิตตชรูป ๑๗ สเหตุกปฏิสนธิกัมมชรูปที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในปัญจโวการภูมิ

* ๒๕๕๒

๕. จงวิชันนาพร้อมคำแปลและแสดงองค์ธรรมของปริมโกฏฐาสและปัจฉิมโกฏฐาสในคำถามต่อไปนี้ (ไม่ต้องจำแนกโกฏฐาส)

ก. เย วา ปน นามมูลกา, สพุเพ เต ธมฺมา นามาติ

ข. เยเกจิ นามมูลํ เอกมูลา ธมฺมา, สพุเพ เต นามมูลํ อญฺญมญฺญมฺมาติ ?

ตอบ ก. วิชันนา นามสมมุจฺจํ รูปํ นามมูลกํ น นามํ, นามํ นามมูลกญฺเจว นามญฺจ.

รูปซึ่งมีนามเป็นสมมุจฺจํมีนามมูล แต่ไม่ใช่เป็นนาม, นามธรรมมีนามมูลก็ใช่ เป็นนามก็ใช่,

องค์ธรรมของปริมโกฏฐาส ได้แก่ สเหตุกจิตตชรูป ๑๗ ที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในปัญจโวการภูมิ

ปัญจโวการสเหตุกปฏิสนธิกัมมชรูป

องค์ธรรมของปัจฉิมโกฏฐาส ได้แก่ สเหตุกจิต ๗๑ เจตสิก ๕๒ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒)

ข. วิชันนา มฺลานิ ยานิ เอกโต รุปฺปชฺชนฺติ นามมฺลานิ เอกมฺลานิ เจว อญฺญมญฺญมฺลานิ จ,

อวเสสา นามมฺลสทฺทาทา ธมฺมา นามมูลํ เอกมูลา น จ อญฺญมญฺญมฺลา,

นามมูลเหล่าใดเกิดขึ้นคราวเดียวกัน นามมูลเหล่านั้นมีมูลเป็นอันเดียวกันก็ใช่ ชื่อว่าเป็นมูลซึ่งกันและกัน

ก็ใช่, ธรรมที่เกิดพร้อมกันกับนามมูลที่เหลือนอกนั้น มีมูลเป็นอันเดียวกันกับนามมูล แต่ไม่ชื่อว่าเป็นมูลซึ่งกันและกัน,

องค์ธรรมของปริมโกฏฐาส ได้แก่ นามมูล ๙ (เว้นโมหเจตสิก ที่ในโมหมูลจิต ๒)

องค์ธรรมของปัจฉิมโกฏฐาส ได้แก่ สเหตุกจิต ๗๑ เจตสิก ๔๖ (เว้นนามมูล ๙) สเหตุกจิตตชรูป ๑๗ ที่เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในปัญจโวการภูมิ ปัญจโวการสเหตุกปฏิสนธิกัมมชรูป

* ๒๕๖๑

๖. จงวิชันนาพร้อมคำแปล แสดงองค์ธรรมในปัญจาดังต่อไปนี้ (ไม่ต้องจำแนกโกฏฐาส)

ก. รูปํ, รูปกฺขณฺโธติ ?

ข. ชนฺธา, เวทนาฯกฺขณฺโธติ ?

ตอบ ก. วิชันนา ปิยรูปํ สาทรูปํ รูปํ น รูปกฺขณฺโธ, รูปกฺขณฺโธ รูปญฺเจว รูปกฺขณฺโธ จ.

แปล ปิยรูปสாதรูป ชื่อว่ารูป แต่ไม่ชื่อว่ารูปขันธ์, รูปขันธ์ชื่อว่ารูปก็ใช่ ชื่อว่ารูปขันธ์ก็ใช่

แสดงองค์ธรรมในอนุโลมปัญจา รูปํ

เป็นสันนิฐานนบท

รูปกฺขนฺโธ เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฏฐานบท ได้แก่ ปิยรูปสาดรูป คือ โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ ที่รวมกันอยู่ ซึ่งเป็นที่น่ารักน่ายินดีและเป็นอารมณ์ของตัณหา และ รูปขันธ์คือ รูป ๒๘ ที่อยู่โดยเฉพาะ ซึ่งมีลักษณะเสื่อมสิ้นแปรผันไป

(รูปปนลักษณะ)

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ องค์ธรรมหมวดหลัง เท่านั้น หรืออีกนัยหนึ่ง

องค์ธรรมของสันนิฏฐานบท ได้แก่ ปิยรูปสาดรูป คือ โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ ซึ่งเป็นที่น่ารักน่ายินดีและเป็นอารมณ์ของตัณหาได้ และ รูปขันธ์คือ รูป ๒๘ ที่มีลักษณะเสื่อมสิ้นแปรผันไป (รูปปนลักษณะ)

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ องค์ธรรมหมวดหลัง เท่านั้น

ข. วิสัชนา เวทนา กฺขนฺโธ ขนฺโธ เจว เวทนา กฺขนฺโธ จ, อวเสสา ขนฺธา น เวทนา กฺขนฺโธ.

เวทนาขันธ์ชื่อว่าขันธ์ก็ใช่ ชื่อว่าเวทนาขันธ์ก็ใช่, ขันธ์ที่เหลือนอกนั้น ไม่ชื่อว่าเวทนาขันธ์

แสดงองค์ธรรมในปฏิโลมปุจฉา ขนฺธา เป็นสันนิฏฐานบท

เวทนา กฺขนฺโธ เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฏฐานบท ได้แก่ ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ เวทนาขันธ์ เท่านั้น

***** ๒๕๖๐, ๒๕๕๘, ๒๕๕๗, ๒๕๕๖, ๒๕๕๕, ๒๕๕๔, ๒๕๕๓

๖. ก. ในชั้นมัธยมจะมีวาระกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ให้อธิบายในวาระนั้น ๆ มาด้วย ?

ข. ในปณฺณตติวาระนิตฺเตส มีวาระหรือนยวาระกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ให้แสดงพร้อมความหมาย ?

ตอบ ก. ในชั้นมัธยมจะมีวาระ ๓ อย่าง คือ ๑. ปณฺณตติวาระ ๒. ปวัตติวาระ ๓. ปริญญาวาระ

๑. ปณฺณตติวาระ เป็นวาระที่พระพุทธรูปองค์ทรงแสดงโดยการจำแนกชื่อของขันธ์, อายตนะ, ธาตุ เป็นต้น เป็นวาระที่ทรงแสดงเพื่อจะให้รู้ถึงปริยัตติญาณ

๒. ปวัตติวาระ เป็นวาระที่พระพุทธรูปองค์ทรงแสดงถึงความเป็นไปของขันธ์, อายตนะ, ธาตุ เป็นต้นโดยความเกิด ดับ (อุปาทะ, นิโรธ) เป็นวาระที่ทรงแสดงเพื่อจะให้รู้ถึงวิปัสสนาญาณ

๓. ปริญญาวาระ เป็นวาระที่พระพุทธรูปองค์ทรงแสดงถึงการกำหนดรู้ขันธ์, อายตนะ, ธาตุ เป็นต้น โดยปริญญาสามคือ ๑. ญาณปริญญา ๒. ตีรณปริญญา ๓. ปหานปริญญา เป็นวาระที่ทรงแสดงเพื่อจะให้รู้ถึงมัคคญาณ

ข. ในปณฺณตติวาระนิตฺเตส มีวาระ ๔ อย่างคือ

๑. ปทโสธนวาระ ๒. ปทโสธนมุลจกกวาระ ๓. สุตทขันธ์วาระ ๔. สุตทขันธ์มุลจกกวาระ

๑. ปทโสธนวาระ เป็นวาระที่พระพุทธรูปองค์ทรงแสดงโดยการชำระบทแห่งขันธ์ ๕ เป็นต้น

๒. ปทโสธนมุลจกกวาระ เป็นวาระที่พระพุทธรูปองค์ทรงแสดงโดยการชำระบทแห่งขันธ์ ๕ แล้วหมุนไปโดย ความเป็นมูละ, มุลล

๓. สุตทขันธ์วาระ เป็นวาระที่พระพุทธรูปองค์ทรงแสดงแยกขันธ์ ๕ ออกเป็นบท ๆ แล้วทรงแสดงโดยเฉพาะ ไม่ปะปนกับขันธ์อื่น

๔. สุตทขันธ์มุลจกกวาระ เป็นวาระที่พระพุทธรูปองค์ทรงแสดงแยกขันธ์ ๕ ออกเป็นบทหนึ่ง ๆ ไว้โดยเฉพาะ ๆ แล้วก็ทรงยกเอาขันธ์อื่น ๆ มาจำแนกหมุนไปโดยความเป็นมูละ, มุลล

* ๒๕๕๕

๖. ก. คำว่า ภาตปริญญตา ตีรณปริญญตา ปหานปริญญตา หมายความว่า อย่างไร ?

ข. ในปณฺณตติวาระนิตฺเตส มีวาระกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ให้อธิบายความหมายของวาระนั้น ๆ มาด้วย ?

ตอบ ก. ภาตปริญญตา การกำหนดรู้ ลักษณะ รส ปัจจุบันฐาน ปทฐาน ของรูปนาม ขันธ์ ๕ เป็นต้น ตามความเป็นจริง

ตีรณปริญา การกำหนดรู้ รูปนาม ชันธ ๕ เป็นต้น โดยความเป็น อนิจจะ , ทุกขะ,อนัตตะ

ปหานปริญา การประหานฉันทราคะ คือความพอใจใน รูปนาม ชันธ ๕ เป็นต้นโดยอหัตตมัคคญาณ

** ๒๕๕๙, ๒๕๕๖

๖. จงวิชันนาพร้อมคำแปล แสดงองค์ธรรมในปจฺจาดังต่อไปนี้ (ไม่ต้องจำแนกโกฏฐาส)

ก. * ๒๕๕๓ รูปปี, รูปกฺขนฺโธติ. ?

ข. ขนฺธา, เวทนาฯกฺขนฺโธติ. ?

ตอบ ก. วิชันนา ปิยรูปปี สาทรูปปี รูปปี น รูปกฺขนฺโธ, รูปกฺขนฺโธ รูปญฺเจว รูปกฺขนฺโธ จ.

แปล ปิยรูปปี สาทรูปปี ชื่อว่ารูปปี แต่ไม่ชื่อว่ารูปชันธ, รูปชันธชื่อว่ารูปกฺกัโช ชื่อว่ารูปชันธกฺกัโช

แสดงองค์ธรรมในอนุโลมปจฺจา รูปปี เป็นสันนิฏฐานบพ

รูปกฺขนฺโธ เป็นสังสยบพ

องค์ธรรมของสันนิฏฐานบพ ได้แก่ ปิยรูปปี สาทรูปปี คือ โลเกยจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ ที่รวมกันอยู่ ซึ่งเป็นที่น่ารักน่ายินดีและเป็น
อารมณ์ของตัณหา และ รูปชันธคือ รูป ๒๘ ที่อยู่โดยเฉพาะ ซึ่งมีลักษณะเสื่อมสิ้นแปรผันไป (รูปปนลักษณะ)

องค์ธรรมของสังสยบพ ได้แก่ รูปชันธคือ รูป ๒๘ ที่อยู่โดยเฉพาะ ซึ่งมีลักษณะเสื่อมสิ้นแปรผันไป (รูปปนลักษณะ) เท่านั้น
หรืออีกนัยหนึ่ง

องค์ธรรมของสันนิฏฐานบพ ได้แก่ ปิยรูปปี สาทรูปปี คือ โลเกยจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ ซึ่งเป็นที่น่ารักน่ายินดีและเป็นอารมณ์ของตัณหาได้ และ
รูปชันธคือ รูป ๒๘ ที่มีลักษณะเสื่อมสิ้นแปรผันไป (รูปปนลักษณะ)

องค์ธรรมของสังสยบพ ได้แก่ รูปชันธคือ รูป ๒๘ ที่มีลักษณะเสื่อมสิ้นแปรผันไป (รูปปนลักษณะ) เท่านั้น

ข. วิชันนา เวทนาฯกฺขนฺโธ ขนฺโธ เจว เวทนาฯกฺขนฺโธ จ, อวเสสา ขนฺธา น เวทนาฯกฺขนฺโธ.

เวทนาชันธชื่อว่าชันธกฺกัโช ชื่อว่าเวทนาชันธกฺกัโช, ชันธที่เหลือนอกนั้น ไม่ชื่อว่าเวทนาชันธ

แสดงองค์ธรรมในปฏิโลมปจฺจา ขนฺธา เป็นสันนิฏฐานบพ

เวทนาฯกฺขนฺโธ เป็นสังสยบพ

องค์ธรรมของสันนิฏฐานบพ ได้แก่ ชันธ ๕ ทั้งหมด

องค์ธรรมของสังสยบพ ได้แก่ เวทนาชันธ เท่านั้น

* ๒๕๕๖

๗. จงวิชันนาในปจฺจาดังต่อไปนี้ เป็นบาลี แปลเป็นไทยพร้อมแสดงองค์ธรรม ? (ไม่ต้องจำแนกโกฏฐาส)

ข. น ขนฺธา, น รูปกฺขนฺโธติ ?

ตอบ ข. วิชันนา อามนฺตา ไซ

แสดงองค์ธรรมในปฏิโลมปจฺจา น ขนฺธา เป็นสันนิฏฐานบพ

น รูปกฺขนฺโธ เป็นสังสยบพ

องค์ธรรมของสันนิฏฐานบพ ได้แก่ นิพพาน บัญญัติ

องค์ธรรมของสังสยบพ เหมือนกัน

** ๒๕๖๑, ๒๕๕๓

๗. จงแสดงองค์ธรรมในบาลีดังต่อไปนี้

ก. น รูปปี ข. น เวทนา ค. น สญฺญา ง. น สงฺขาร จ. น วิญฺญาณํ

ตอบ แสดงองค์ธรรมในบาลีดังนี้

- ก. น รูป องค์ธรรม ได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน บัญญัติ
 ข. น เวทนา องค์ธรรม ได้แก่ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๑ (เว้นเวทนาเจตสิก) รูป ๒๔ นิพพาน บัญญัติ
 ค. น สญฺหา องค์ธรรม ได้แก่ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๐ (เว้นทวิจฺจเจตสิกและสญฺหาเจตสิก) รูป ๒๔ นิพพาน บัญญัติ
 ง. น สงฺขาร องค์ธรรม ได้แก่ นิพพาน บัญญัติ
 จ. น วิญญาน องค์ธรรม ได้แก่ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๔ นิพพาน บัญญัติ

* ๒๕๖๐

๗. จงวิชันนาพร้อมคำแปล องค์ธรรมในคำปุจฉาดังต่อไปนี้ ? (ไม่ต้องจำแนกโกฏฐาส)

รูป , รูปกฺขนฺโหติ ?

ตอบ วิชันนา ปิยรูป สาทรูป รูป น รูปกฺขนฺโห ,รูปกฺขนฺโห รูปญฺเจว รูปกฺขนฺโห จ.

ปิยรูป สาทรูป ชื่อว่ารูปแต่ไม่ชื่อว่ารูปขันธ์, รูปขันธ์ชื่อว่ารูปก็ใช่ชื่อว่ารูปขันธ์ก็ใช่.

แสดงองค์ธรรมในอนุโลมปุจฉา รูป เป็นสันนิฐานนบท

รูปกฺขนฺโห เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานนบท ได้แก่ ปิยรูป สาทรูป คือโลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๔ ที่รวมกันอยู่ ซึ่งเป็นที่น่ารักน่ายินดีและเป็นอารมณ์ของตัณหา และ รูปขันธ์คือ รูป ๒๔ ที่อยู่โดยเฉพาะซึ่งมีลักษณะเสื่อมสิ้นแปรผันไป

(รูปปนลักษณะ)

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ รูปขันธ์คือ รูป ๒๔ ที่อยู่โดยเฉพาะ ซึ่งมีลักษณะเสื่อมสิ้นแปรผัน ไป (รูปปนลักษณะ) เท่านั้น หรืออีกนัยหนึ่ง

องค์ธรรมของสันนิฐานนบท ได้แก่ ปิยรูป สาทรูป คือโลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ ซึ่งเป็นที่น่ารักน่ายินดีและเป็นอารมณ์ของตัณหาได้ และ รูปขันธ์คือ รูป ๒๔ ที่มีลักษณะเสื่อมสิ้นแปรผันไป (รูปปนลักษณะ)

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ รูปขันธ์คือ รูป ๒๔ ที่มีลักษณะเสื่อมสิ้นแปรผันไป(รูปปนลักษณะ) เท่านั้น

* ๒๕๕๙

๗. จงวิชันนาพร้อมคำแปลในคำถามดังต่อไปนี้ และแสดงองค์ธรรม (ไม่ต้องจำแนกโกฏฐาส)

*** ๒๕๕๔, ๒๕๕๒ ก. สญฺหา, สญฺหากฺขนฺโหติ. ? ข. น รูป, น ขนฺโหติ. ?

ตอบ ก. วิชันนา ทวิจฺจสญฺหา สญฺหา น สญฺหากฺขนฺโห , สญฺหากฺขนฺโห สญฺหา เจว สญฺหากฺขนฺโห จ.

ทวิจฺจสญฺหา ชื่อว่าสญฺหา แต่ไม่ชื่อว่าสญฺหาขันธ์,สญฺหาขันธ์ ชื่อว่าสญฺหา ก็ใช่ ชื่อว่าสญฺหาขันธ์ ก็ใช่

แสดงองค์ธรรมในอนุโลมปุจฉา สญฺหา เป็นสันนิฐานนบท

สญฺหากฺขนฺโห เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฐานนบท ได้แก่ สญฺหา คือทวิจฺจเจตสิกและสญฺหาเจตสิกที่มีสญฺขานนลักษณะ

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ สญฺหาเจตสิกที่มีสญฺขานนลักษณะเท่านั้น

ข. วิชันนา รูป จเปตฺวา อวเสสา ขนฺธา น รูป ขนฺโห ,

รูปญฺเจว ขนฺโห จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว รูป น จ ขนฺโห.

ยกเว้นรูปเสียแล้ว ขันธ์ที่เหลือนอกนั้นไม่ชื่อว่ารูปแต่ ชื่อว่าขันธ์,

ยกเว้นรูปและขันธ์ทั้งหลายเสียแล้ว ธรรมที่เหลือนอกนั้นไม่ชื่อว่ารูปและไม่ ชื่อว่าขันธ์.

แสดงองค์ธรรมในอนุโลมปุจฉา น รูป เป็นสันนิฐานนบท

น ขนฺโห เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฏฐานบท ได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๘ และ นิพพาน บัญญัติ

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ นิพพาน บัญญัติเท่านั้น

* ๒๕๕๘

๗. จงวิชันนาพร้อมคำแปลและแสดงองค์ธรรมในปุจฉาดังต่อไปนี้ (ไม่ต้องจำแนกโกฐฐาส)

** ๒๕๕๔ ก. รูป , ขนุโรติ. ?

ข. * ๒๕๕๓ ขนุธา, เวทนาขนุโรติ.?

ค. น สญญา , น ขนุโรติ. ?

ตอบ ก. วิชันนา อามนตา ไช

แสดงองค์ธรรม ในอนุโลมปุจฉา รูป เป็นสันนิฏฐานบท

ขนุโร เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฏฐานบท ได้แก่ ปิยรูป สาทรูป คือโลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ ที่รวมกันอยู่ ซึ่งเป็นที่น่ารักน่ายินดีและเป็น
อารมณ์ของตัณหา รูปชั้นคือ รูป ๒๘ ที่อยู่โดยเฉพาะ ซึ่งมีลักษณะเสื่อมสิ้นแปรผันไป (รูปปนลักษณะ)

องค์ธรรมของสังสยบท เหมือนกัน อีกนัยหนึ่ง

องค์ธรรมของสันนิฏฐานบท ได้แก่ ปิยรูป สาทรูป คือโลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ ซึ่งเป็นที่น่ารักน่ายินดีและเป็นอารมณ์ของตัณหาได้ รูป
ชั้นคือ รูป ๒๘ ที่มีลักษณะเสื่อมสิ้นแปรผันไป (รูปปนลักษณะ)

องค์ธรรมของสังสยบท เหมือนกัน

ข. วิชันนา เวทนาขนุโร ขนุโร เจว เวทนาขนุโร จ, อวเสสา ขนุธา น เวทนาขนุโร.

เวทนาชั้น ชื่อว่าชั้นก็ไช ชื่อว่าเวทนาชั้นก็ไช, ชั้นที่เหลือนอกนั้นไม่ ชื่อว่าเวทนาชั้น

แสดงองค์ธรรม ในปฏิโลมปุจฉา ขนุธา เป็นสันนิฏฐานบท

เวทนาขนุโร เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฏฐานบท ได้แก่ ชั้น ๕ ทั้งหมด

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ เวทนาชั้น เท่านั้น

ค. วิชันนา สญญณํ จเปตวา อวเสสา ขนุธา น สญญา ขนุโร, สญญณญจ ขนุโร จ จเปตวา อวเสสา น เจว สญญญา น
จ ขนุโร.

ยกเว้นสัญญาเสียแล้ว ชั้นที่เหลือนอกนั้น ไม่ชื่อว่าสัญญา แต่ชื่อว่าชั้น, ยกเว้นสัญญาและชั้นทั้งหลาย เสียแล้ว ธรรมที่เหลือนอกนั้น ไม่ชื่อว่าสัญญาและไม่ชื่อว่าชั้น

แสดงองค์ธรรม ในอนุโลมปุจฉา น สญญา เป็นสันนิฏฐานบท

น ขนุโร เป็นสังสยบท

องค์ธรรมของสันนิฏฐานบท ได้แก่ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๐ (เว้นทิสฺสเจตสิก สัญญาเจตสิก) รูป ๒๘ และนิพพาน บัญญัติ

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ นิพพาน บัญญัติ เท่านั้น

* ๒๕๕๗

๗. จงวิชันนาในปุจฉา ดังต่อไปนี้ เป็นบาลี ไทย แสดงองค์ธรรม (ไม่ต้องจำแนกโกฐฐาส) ?

ก. สงฺขาร, สงฺขารุขนุโรติ.?

ข. น สงฺขาร, น สงฺขารุขนุโรติ.?

ตอบ ก. วิชันนา สงฺขารุขนุโร จเปตวา อวเสสา สงฺขาร น สงฺขารุขนุโร, สงฺขารุขนุโร สงฺขาร เจว สงฺขารุขนุโร จ

ยกเว้นสังขารชั้นเสียแล้ว ธรรมที่เหลือนอกนั้นชื่อว่าสังขารแต่ไม่ชื่อว่าสังขารชั้น,

สังขารชั้น ชื่อว่าสังขารก็ไช ชื่อว่า สังขารชั้นก็ไช.

ในอนุโลมปัจจุบัน	สงขลา	เป็นต้นนิมิตฐานบท
	สงขลาทุกชนิด	เป็นดังสยบท

๗. วิสัยทัศน์ อามนุตา ไซ้

องค์รวมของสิ่งสยบพบได้แก่ เหมือนกัน

๒. สดณฺ์ สฺุเปตฺวา อวเสสา นฺธรา น สดณฺฺยา นฺธโร, สดณฺฺยญฺจ นฺธเร จ สฺุเปตฺวา อวเสสา นฺธเร สดณฺฺยา น จ นฺธโร

องค์รวมของสังสยบท ได้แก่ เวทนาขันธ ๖ เท่านั้น

องค์ธรรมของสังสยบท ได้แก่ นิพพาน บัญญัติ เท่านั้น

๗. น สญฺเฎา, น สญฺเฎากุขนุ໌ໄຕຕິ?

องค์รวมของสิ่งสยบต เหมือนกัน